

Організаційно-правові аспекти обліку надходжень благодійних пожертв у Збройних силах України в умовах воєнного стану

Organizational and legal aspects of accounting for charitable contributions in the Ukrainian armed forces under martial law

Антоніна Волошенко * 1А

*Corresponding author: ¹ д.економ.наук, доцент, головний науковий співробітник центру, e-mail: voloshenko.antonina@gmail.com, ORCID: 0000-0002-2087-3365

^А Національний університет оборони України імені Івана Черняхівського, м. Київ, Україна

Antonina Voloshenko * 1A

*Corresponding author: ¹ Dr of Economic Associate Professor, Chief Researcher center, e-mail: voloshenko.antonina@gmail.com, ORCID: 0000-0002-2087-3365

^А National Defence University of Ukraine named after Ivan Cherniakhovskyi, Kyiv, Ukraine

Received: March 30, 2022 | Revised: April 22, 2022 | Accepted: April 30, 2022

JEL Classification: H56.

DOI: 10.33445/sds.2022.12.2.5

Мета роботи: розробка практичних рекомендацій із зменшення ризиків нецільового використання надходжень благодійної допомоги у військових частинах на підставі дослідження організаційно-правових аспектів обліку благодійних пожертв в умовах воєнного стану.

Дизайн/Метод/Підхід дослідження: дослідження проводилося з використанням наступних загальнонаукових та спеціальних методів: метод аналізу і синтезу в їх системному поєднанні під час вивчення офіційних документів національної нормативно-правової бази; статистичні методи під час дослідження показників благодійної діяльності; абстрактно-логічний метод – для формулювання теоретичних узагальнень і висновків дослідження. Робота виконана особисто автором.

Результати дослідження: статті досліджено організаційно-правові аспекти обліку надходжень благодійних пожертв у Збройних Силах України в умовах воєнного стану. Визначено, що допомога є благодійною у випадку одночасного дотримання критеріїв добровільності, цілеспрямованості та безкорисності. Встановлено, що благодійна допомога, з метою фінансового забезпечення потреб національної оборони держави, надається за рахунок благодійних пожертв фізичних та юридичних осіб, може здійснюватися як індивідуально, так і колективно, шляхом безоплатної передачі коштів та/або майна в натуральній формі. Акцентовано увагу на ризики нецільового використання благодійних пожертв у натуральній формі через суперечливість норм чинного законодавства.

Теоретична цінність дослідження: Обґрунтовано доцільність визначення на нормативному рівні військовим формуванням повноважень із встановлення внутрішньовідомчими нормативно-правовими актами норм щодо отримання, використання, обліку та звітності благодійної допомоги, з урахуванням особливостей здійснення зазначених процесів в умовах ведення бойових дій.

Практична цінність дослідження: полягає у розробці та формулюванні системних узагальнень та конкретних пропозицій щодо вдосконалення системи обліку та контролю руху благодійних пожертв у Збройних Силах України.

Тип статті: науково-практична.

Ключові слова: благодійна жертва, корупційні ризики, облік, контроль.

Purpose: development of practical recommendations for reducing the risks of misuse of charitable assistance in military units based on a study of organizational and legal aspects of accounting for charitable donations in martial law.

Design/Method/Approach: the study was conducted using the following general and special methods: the method of analysis and synthesis in their systematic combination during the study of official documents of the national legal framework; statistical methods in the study of charitable indicators; abstract-logical method – for the formulation of theoretical generalizations and conclusions of the study. The work was done personally by the author.

Findings: the article investigates the organizational and legal aspects of accounting for charitable donations in the Armed Forces of Ukraine under martial law. It is defined that the aid is charitable in case of simultaneous observance of voluntariness, purposefulness and disinterestedness criteria. It is established that the charitable assistance, in order to provide financial needs of national defence of the state, is rendered at the expense of charitable donations of individuals and legal entities, can be carried out both individually and collectively by gratuitous transfer of funds and/or property in kind. The article emphasizes the risks of misuse of charitable donations in kind because of the contradictory norms of the current legislation.

Theoretical implications: the expediency of defining at the normative level the military formation's authority to establish by intradepartmental normative-legal acts the norms of receiving, using, accounting and reporting concerning charitable assistance, taking into account the specifics of these processes in the conditions of combat operations, was substantiated.

Practical implications: consists in the development and formulation of system generalizations and specific proposals for improving the system of accounting and control of the movement of charitable donations in the Armed Forces of Ukraine.

Papertype: scientific and practical.

Key words: charitable donation, corruption risks, accounting, control.

1. Вступ

24 лютого 2022 року в зв'язку з військовою агресією Російської Федерації проти України Указом Президента України №64/2022 "Про введення воєнного стану в Україні" [1] запроваджено воєнний стан, відповідно зросла потреба в додаткових ресурсах для забезпечення обороноздатності країни. Одним з потужних джерел надходжень коштів спеціального фонду бюджету Міністерства оборони починаючи з 2014 року є благодійні пожертви від фізичних та юридичних осіб. З метою спрощення залучення благодійної допомоги Кабінетом Міністрів України прийнято Постанову від 5 березня 2022 року № 202 відповідно до якої в умовах воєнного стану не поширюються встановлені законодавством вимоги щодо отримання, використання, обліку та звітності благодійної допомоги від юридичних та фізичних осіб – резидентів і нерезидентів [2]. У цьому зв'язку важливого значення набуває питання загрози нецільового використання наданих благодійниками ресурсів через недоліки процесів обліку та ускладнення здійснення відомчого та позавідомчого контролю, наслідком чого є ризики репутаційних та фінансових втрат, а в загальному підсумку – зниження обороноздатності країни.

2. Теоретичні основи дослідження

У науковій літературі дослідженню питань з обліку благодійної допомоги приділяли увагу вітчизняні автори В.П. Матвієнко [3] О.Б. Сивак [3, 4], О.І. Черешневий [5], Г.В. Янчук [5]. У зв'язку з введенням воєнного стану особливого значення набуває питання раціонального та цільового використання благодійної допомоги, що вимагає додаткових досліджень і свідчить про актуальність обраної теми наукової роботи.

3. Постановка проблеми

Дослідження організаційно-правових аспектів обліку благодійних пожертв у військових частинах (установах) Збройних Сил України в умовах воєнного стану, виявлення основних проблемних питань обліку зазначених надходжень та обґрунтування пропозицій щодо їх розв'язання.

4. Результати

Відповідно до п. 4 ст. 13 Бюджетного Кодексу України благодійні внески, гранти та дарунки належать до першої підгрупи другої групи власних надходжень бюджетних установ. Використання таких коштів чітко регламентовано Бюджетним Кодексом України на покриття витрат, пов'язаних з організацією та наданням послуг, що надаються бюджетними установами згідно з їх основною діяльністю [6].

Збройні Сили України набули право отримувати вищевказане додаткове фінансування завдяки прийняттю Закону України "Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення матеріально-фінансового забезпечення обороноздатності держави" від 08.04.2014 р. № 1190-VII [7].

Благодійна діяльність в Україні регулюється Законом України "Про благодійну діяльність та благодійні організації" [8] відповідно до якого благодійна діяльність – добровільна особиста та/або майнова допомога для досягнення визначених цим Законом цілей, що не передбачає одержання благодійником прибутку, а також сплати будь-якої винагороди або компенсації благодійнику від імені або за дорученням бенефіціара.

Цілями благодійної діяльності вищевказаним законом встановлено надання допомоги для сприяння законним інтересам бенефіціарів у визначених сферах благодійної діяльності, а

також розвиток і підтримка цих сфер у суспільних інтересах. У 2014 році, через російську агресію перелік сфер було розширено з метою сприяння підвищенню обороноздатності та мобілізаційній готовності країни, захисту населення у надзвичайних ситуаціях мирного і воєнного стану [8].

Необхідно зауважити, що благодійна діяльність здійснюється благодійниками як спільно, так і індивідуально на добровільних засадах, тобто за вільним волевиявленням, без будь-якого примусу та втручання з боку суб'єктів владних повноважень.

На рис. 1 показано характерні ознаки благодійної допомоги:

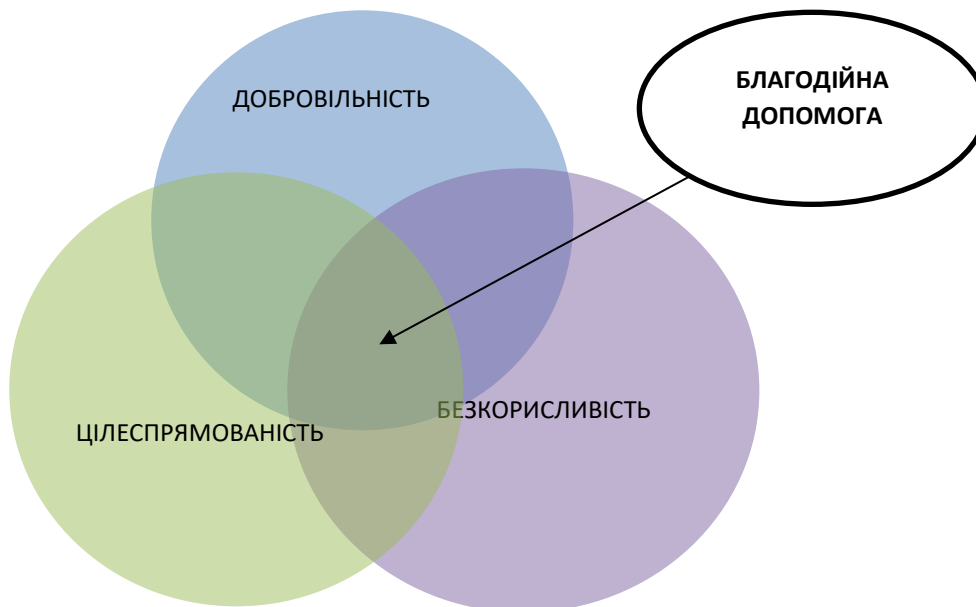

Рисунок – 1 Характерні ознаки благодійної допомоги

Таким чином, допомогу можна визнати благодійною у випадку дотримання наступних критеріїв: надання її добровільно, цілеспрямовано та безкорисно.

Відповідно до норм встановлених чинним законодавством, благодійна допомога, з метою фінансового забезпечення потреб національної оборони держави, мобілізаційної підготовки, заходів з мобілізації та Збройних Сил, надається за рахунок благодійних пожертв фізичних та юридичних осіб, і може здійснюватися шляхом безоплатної передачі коштів або майна в натуральній формі [9].

Безоплатну передачу коштів благодійниками можна здійснювати лише на спеціальні реєстраційні рахунки, відкриті в органах Держказначейства. Інформацію про реквізити таких рахунків військові організації розміщують на своїх офіційних вебсайтах або письмово повідомляють підприємствам і фізичним особам, які мають намір допомогти.

В перший день війни Національний банк України відкрив спеціальний рахунок для збору коштів на підтримку Збройних сил України. Зазначимо, що рахунок – мультивалютний, він створений та відкритий як для переказу коштів від міжнародних партнерів та донорів – у іноземній валюті (доларах США, євро, британських фунтах, швейцарських франках, австралійських, канадських доларах, юані Женьміньбі та єнах), так і від українського бізнесу та громадян – у національній валюті [10].

Українське військо отримало значну підтримку від бізнесу, української та міжнародної спільноти, так тільки за одну добу – 25 лютого на спецрахунок Нацбанку, відкритий для підтримки Збройних Сил України, надійшла сума, еквівалентна майже 300 млн гривень.

Станом на 8 квітня 2022 року на потреби Міністерства оборони України Національним банком України зі спецрахунку перераховано вже 11081 млн грн [11], що становить майже 12 частину від загальної суми запланованого фінансування Міністерства оборони з Державного бюджету на 2022 рік (132 031 682,8 тис грн – сума видатків Міністерства оборони України відповідно до Державного бюджету України на 2022 рік – *прим. авт.* [12]).

Благодійні пожертви до Збройних Сил України надходять також у натуральній формі, зокрема від благодійних організацій. Прикладом є діяльність з 2014 року Благодійної Організації “Міжнародний благодійний фонд “Повернись живим” який **допомагає українському війську – спорядженням, захистом, озброєнням та ін.** Кожного дня з початку воєнного стану в Україні зазначений фонд отримує та проводить закупівлі на десятки мільйонів гривень. Так, за даними фонду, з відкритих джерел, тільки за період з 4 по 10 квітня 2022 року на потребу ЗСУ за кошти благодійників придбано та передано 3592 технічні засоби та обладнання загальною сумою 313 399 715 грн [13].

Варто звернути увагу на особливості надходжень благодійної пожертви до бенефіціара, тобто вигодонабувача. Оскільки, у випадку надання благодійної пожертви коштами, рух коштів від благодійника до бенефіціара здійснюється через фінансові установи, то відповідно спрощується проведення державного фінансового та громадського контролю, водночас, можливість контролю за надходженням та витрачанням благодійних пожертв у натуральній формі залежить від ефективної організації обліку, зокрема бухгалтерського, у отримувача благодійної допомоги.

Разом з тим необхідно враховувати вимоги чинної нормативно-правової бази щодо обліку військового майна, адже з моменту надходження майна до Збройних Сил України і закріплення його за військовою частиною Збройних Сил України воно набуває статусу військового майна. Правовий статус якого визначено Законом України від 21.09.1999 № 1075-XIV “Про правовий режим майна у Збройних Силах України” згідно з яким військове майно – це державне майно, закріплене за військовими частинами, закладами, установами та організаціями Збройних Сил України на правах оперативного управління. Майно для забезпечення руху опору є військовим майном та закріплюється за військовими частинами Сил спеціальних операцій Збройних Сил України. Військові частини використовують закріплене за ними військове майно лише за його цільовим та функціональним призначенням [14].

Порядок обліку, інвентаризації, зберігання, списання, використання та передачі військового майна здійснюються відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України від 4 серпня 2000 р. № 1225 “Про затвердження Положення про порядок обліку, зберігання, списання та використання військового майна у Збройних Силах”. Зазначеним Положенням визначено обов’язковість обліку всього військового майна незалежно від його призначення та джерел надходження. Облік військового майна повинен бути своєчасним, достовірним і точним, крім того, вестися як у мирний час, так і в особливий період [15].

З огляду на законодавче визначення поняття особливого періоду яке містить в собі зокрема і воєнний час, в ході якого в країні або в її окремих районах вводиться воєнний стан [16], можемо стверджувати, що матеріальні ресурси які надійшли до військової частини шляхом благодійної пожертви мають бути обліковані та набути статусу військового майна як в мирний час, так і в умовах воєнного стану.

До того ж, необхідно враховувати вимоги Закону України від 16.07.1999 № 996-XIV “Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні” згідно з яким бухгалтерський облік є обов’язковим видом обліку та ведеться безперервно – з дня реєстрації до дня ліквідації [17].

Підставою для бухгалтерського обліку господарських операцій є первинні документи, які можуть бути складені у паперовій або електронній формі та повинні мати встановлені вищезазначеним Законом обов’язкові реквізити. Таким чином усі господарські операції з отримання та використання благодійної допомоги в умовах воєнного стану підлягають

відображенню за бухгалтерським обліком військових частин (установ) – розпорядників коштів на підставі первинних документів.

На дотриманні вищевказаних норм вказують і роз'яснення надані Департаментом фінансів Міністерства оборони України щодо бухгалтерського обліку господарських операцій з отримання та використання благодійної допомоги в умовах воєнного стану [18].

Водночас, Департамент фінансів МОУ зазначає здійснення військовими частинами (установами) господарських операцій з отримання та використання благодійної допомоги в натуральній формі в умовах воєнного стану відповідно до вимог постанови Кабінету Міністрів України від 05.03.2022 року №202 без внесення змін до кошторисів за спеціальним фондом державного бюджету. Тому, оприбуткування отриманої в умовах воєнного стану благодійної допомоги за бухгалтерським обліком військових частин (установ) – розпорядників коштів здійснюється безпосередньо на балансові рахунки відповідно до сутності об'єктів бухгалтерського обліку [18].

Розподіл, передача та використання отриманої в умовах воєнного стану благодійної допомоги відображаються за бухгалтерським обліком військових частин (установ) – розпорядників коштів у встановленому законодавством порядку.

Стосовно звітності, то враховуючи вимоги Закону України 03.03.2022 № 2115-IX "Про захист інтересів суб'єктів подання звітності та інших документів у період воєнного стану або стану війни" [19] Департаментом фінансів МОУ зазначено, що терміни та порядок внесення змін до кошторисів підвідомчих розпорядників бюджетних коштів щодо здійснених господарських операцій з отримання та використання благодійної допомоги в умовах воєнного стану (у разі потреби) будуть доведені додатково – після припинення чи скасування воєнного стану [18].

5. Висновки

Надходження значної за обсягом благодійної допомоги ЗСУ від фізичних осіб, бізнесу, благодійних організацій та міжнародної спільноти вимагає ретельного обліку та контролю цільового використання наданих ресурсів, адже наслідком зловживань в цій сфері є репутаційні та фінансові втрати, а в загальному підсумку – зниження обороноздатності країни.

Таким чином, з метою недопущення зловживань через різночитання та застосування на практиці норм Постанови КМУ "Деякі питання отримання, використання, обліку та звітності благодійної допомоги" від 5 березня 2022 року № 202, вважаємо за доцільне, визначити на нормативному рівні військовим формуванням повноваження із встановлення внутрішньовідомчими нормативно-правовими актами норм щодо отримання, використання, обліку та звітності благодійної допомоги, з урахуванням особливостей здійснення зазначених процесів в умовах ведення бойових дій.

6. Фінансування

Це дослідження не отримало конкретної фінансової підтримки.

7. Конкуруючі інтереси

Автори заявляють, що у них немає конкуруючих інтересів.

Список використаних джерел

1. Про введення воєнного стану в Україні: Указ Президента України №64/2022. URL:

References

1. Ukaz Prezydenta Ukrainy pro vvedennia voiennoho stanu v Ukraini № 64/2022. Available from :

- <https://www.president.gov.ua/documents/642022-41397>.
- Деякі питання отримання, використання, обліку та звітності благодійної допомоги: Постанова Кабінету Міністрів України від 5 березня 2022 р. №202. URL : <https://ips.ligazakon.net/document/kp220202>.
 - Матвієнко В. П., Сивак О. Б. Оподаткування благодійної допомоги: дискусійні питання. *Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу*. 2015. Вип. 1. 264-280. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ptmbo_2015_1_20
 - Сивак О.Б. Бухгалтерський облік благодійності. *Вісник КНТЕУ*. 2015. №5 (103). 107-124.
 - Янчук Г.В., Черешневий О.І. Особливості обліку благодійної допомоги бюджетної установи в умовах реформування системи бухгалтерського обліку. *ЕКОНОМІКА. ФІНАНСИ. МЕНЕДЖМЕНТ: актуальні питання науки і практики*. 2018. № 6. 87-96.
 - Бюджетний Кодекс України. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*, 2010, № 50-51, ст.572. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17/ed20150920#Text>.
 - Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення матеріально-фінансового забезпечення обороноздатності держави: Закон України від 08.04.2014 р. № 1190-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/>
 - Про благодійну діяльність та благодійні організації: Закон України від 05.07.2012 № 5073-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5073-17#Text>.
 - Про затвердження порядку фінансового забезпечення потреб національної оборони держави, мобілізаційної підготовки, заходів з мобілізації та Збройних Сил за рахунок благодійних пожертв фізичних та юридичних осіб: Постанова Кабінету Міністрів України від 27 травня 2015 р. № 339. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/339-2015-%D0%BF#Text>
 - Національний банк відкрив спецрахунок для збору коштів на потреби армії. *Національний банк України*. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/natsionalniy-bank-vidkriv-spetsrahunok-dlya-zboru-koshtiv-na-potrebi-armiyi>.
 - НБУ перерахував на потреби військових майже 14,7 млрд грн, на спецрахунку залишилося 72 млн грн. *Національний банк України*. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/nbu-https://www.president.gov.ua/documents/642022-41397>.
 - Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy deiaki pytannia otrymanna, vykorystanna, obliku ta zvitnosti blahodiinoi dopomohy: №202 (2022, Berezni 5) Available from : <https://ips.ligazakon.net/document/kp220202>.
 - Matviienko, V. P., Syvak, O. B. (2015). Opodatkuvannia blahodiinoi dopomohy: dyskusiini pytannia. *Problemy teorii ta metodolohii bukhhalterskoho obliku, kontroliu i analizu*. 1. 264-280.
 - Syvak, O. B. (2015). Bukhhalterskyi oblik blahodiinosti. *Visnyk KNTEU*. 5 (103). 107-124.
 - Ianchuk, H. V., Chereshevyyi, O.I. (2018). Osoblyvosti obliku blahodiinoi dopomohy biudzhethnoi ustanovy v umovakh reformuvannia systemy bukhhalterskoho obliku. *EKONOMIKA. FINANSY. MENEDZHMENT: aktualni pytannia nauky i praktyky*. 6. 87-96.
 - Biudzhetniy Kodeks Ukrainy. (2010). *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy (VVR)*. 50-51, st.572. Available from : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17/ed20150920#Text>.
 - Zakon Ukrainy pro vnesennia zmin do deiakykh zakonodavchykh aktiv Ukrainy shchodo posylennia materialno-finansovoho zabezpechennia oboronozdatnosti derzhavy. (2014, Kvitnia 08). 1190-VII. Available from : <https://zakon.rada.gov.ua/>
 - Zakon Ukrainy pro blahodiinu diialnist ta blahodiini orhanizatsii. (2012, Lypnia 5). 5073-VI. Available from : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5073-17#Text>.
 - Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy pro zatverzhennia poriadku finansovoho zabezpechennia potreb natsionalnoi oborony derzhavy, mobilizatsiinoi pidhotovky, zakhodiv z mobilizatsii ta Zbroinykh Syl za rakhunok blahodiinykh pozhertv fizychnykh ta yurydychnykh osib. (2015, Travnia 27). 339. Available from : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/339-2015-%D0%BF#Text>.
 - Natsionalnyi bank vidkriv spetsrahunok dlia zboru koshtiv na potreby armii. *Natsionalnyi bank Ukrainy*. Available from : <https://bank.gov.ua/ua/news/all/natsionalniy-bank-vidkriv-spetsrahunok-dlya-zboru-koshtiv-na-potrebi-armiyi>.
 - NBU pererakhuvav na potreby viiskovykh maizhe 14,7 mlrd hrn, na spetsrahunku zalyshylosia 72

- pererahuvav-na-potrebi-viyskovih-mayje-147-mlrd-grn-na-spetsrahunku-zalishilosya-72-mln-grn.
12. Про Державний бюджет України на 2022 рік: Закон України від 14.12.2021 №237-238. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws>.
13. Чому ми переможемо. *Фонд Повернись живим*. URL: <https://www.facebook.com/backandalive/photos/a.352946184862825/2270001466490611/>.
14. Про правовий режим майна у Збройних Силах України: Закон України від 21.09.1999 № 1075-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1075-14#Text>.
15. Про затвердження Положення про порядок обліку, зберігання, списання та використання військового майна у Збройних Силах: Постанова Кабінету Міністрів України від 4 серпня 2000 р. № 1225. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1225-2000-%D0%BF#Text>
16. Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію: Закон України від 21.10.1993 № 3543-XII. URL: https://ips.ligazakon.net/document/t354300?an=1&ed=2016_05_31.
17. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: Закон України від 16.07.1999 № 996-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text>.
18. Щодо бухгалтерського обліку господарських операцій з отримання та використання благодійної допомоги в умовах воєнного стану. Службовий лист Департаменту фінансів Міністерства оборони України від 02.04.2022 № 248.
19. Про захист інтересів суб'єктів подання звітності та інших документів у період воєнного стану або стану війни: Закон України від 03.03.2022 № 2115-IX. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/T222115?an=1>.
- mln hrn. *Natsionalnyi bank Ukrainy*. Available from : <https://bank.gov.ua/ua/news/all/nbu-pererahuvav-na-potrebi-viyskovih-mayje-147-mlrd-grn-na-spetsrahunku-zalishilosya-72-mln-grn>.
12. Zakon Ukrainy pro Derzhavnyi biudzheth Ukrainy na 2022 rik. (2021, Hrudnia 14) 237-238. Available from : <https://zakon.rada.gov.ua/laws>.
13. Chomu my peremozhemo. *Fond Povernys zhyvym*. Available from : <https://www.facebook.com/backandalive/photos/a.352946184862825/2270001466490611/>.
14. Zakon Ukrainy pro pravovyi rezhym maina u Zbroinykh Sylakh Ukrainy (1999, Veresnia 21). 1075-XIV. Available from : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1075-14#Text>.
15. Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy pro zatverdzhennia Polozhennia pro poriadok obliku, zberihannia, spysannia ta vykorystannia viiskovoho maina u Zbroinykh Sylakh. (2000, Serpnia 4). 1225. Available from : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1225-2000-%D0%BF#Text>.
16. Zakon Ukrainy pro mobilizatsiinu pidhotovku ta mobilizatsiiu. (1993, Zhovtnia 21). 3543-XII. Available from : https://ips.ligazakon.net/document/t354300?an=1&ed=2016_05_31.
17. Zakon Ukrainy pro bukhhalterskyi oblik ta finansovu zvitnist v Ukraini. (1999, Lypnia 16). 996-XIV. Available from : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text>.
18. Sluzhbovyi lyst Departamentu finansiv Ministerstva oborony Ukrainy shchodo bukhhalterskoho obliku hospodarskykh operatsii z otrymannia ta vykorystannia blahodiinoi dopomohy v umovakh voiennoho stanu (2022, Kvitnia 2) 248.
19. Zakon Ukrainy pro zakhyst interesiv subiektiv podannia zvitnosti ta inshykh dokumentiv u period voiennoho stanu abo stanu viiny. (2022, Bereznia 3). 2115-IX. Available from : <https://ips.ligazakon.net/document/T222115?an=1>